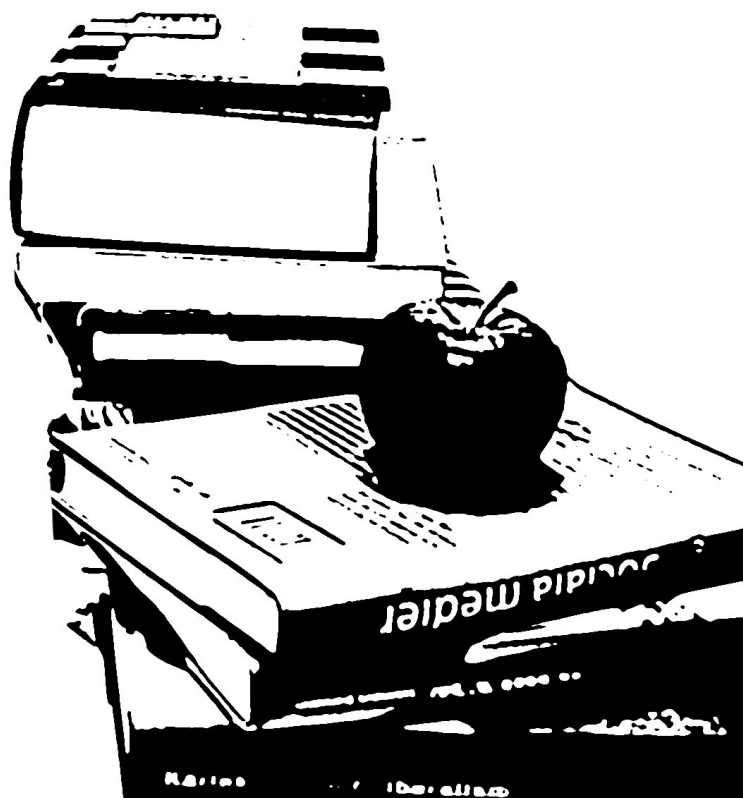

10 förslag för en bättre högre utbildning

**liberala
studenter!**

Förord

Högre utbildning är starten på en ny framtid för dem som antas till densamma. Genom högre utbildning skapar individer förutsättningar för sig själva att förverkliga sina drömmar och ta makten över sin egen framtid. Det är genom utbildning som ett handlingsutrymme skapas och frihet kan nås.

Den högre utbildningen måste ställa krav, men den måste också leva upp till de krav som studenter och samhället ställer. För att säkerställa det måste kvaliteten vara hög och utbildningarna som ges ligga väl till i den internationella konkurrensen. Om så inte görs, då förkastas den tid studenter spenderar på högskolan i soporna. Det är inte bara slöseri med individens tid, men också med samhällliga resurser.

Att den högre utbildningen som ges håller en hög kvalitet och har förutsättningarna att göra det är dock inte allt. Studenter måste också ha förutsättningarna att kunna ta del av studierna och kunna studera. Att bygga ett samhälle som stödjer individen och skapar förutsättningar för social mobilitet är centralt i ett liberalt samhälle. Det ska inte finnas strukturella hinder för en individ att genom hårt arbete nå sina mål och forma sitt liv efter sina egna önskemål.

I en tid där arbetsmarknaden skriker efter utbildad personal måste ambitionerna höjas och vi kan inte vänta. Vissa reformer som behövs är stora och kommer behöva genomföras över tid, men alla förändringar som högskolan behöver är inte sådana, vissa handlar enbart om vilja.

I en tid där arbetsmarknaden skriker efter utbildad personal måste ambitionerna höjas och vi kan inte vänta. Vissa reformer som behövs är stora och kommer att behöva genomföras över tid, men alla förändringar som högskolan behöver är inte sådana, vissa handlar enbart om vilja. Vi har inte tid att vänta längre, förändringens tid är nu.

Sabine Pettersson
Riksordförande
Liberala studenter

Liberalismen och den högre utbildningen

Liberalismen tar sitt avstamp i upplysningstidens Europa och Amerika. En tid där kunskap aggregerades i en snabbare takt som gjorde att gamla ordningar ifrågasattes och nya paradigmer skapades. Detta har varit ett kännetecknande för liberalismen tidigare och är även det idag.

För samhällets minsta beståndsdel är bildning och utbildning två avgörande saker som garanterar hennes friheter.

En gedigen utbildning skapar också förutsättningarna för att förverkliga sig och utvecklas. Ett samhälle med bildade individer utvecklas och på det sättet finns ett ömsesidigt intresse mellan samhället och individen. I en marknadsekonomi behövs även de kompetenserna i de breda folklagren, inte bara hos en liten elit. Samtidigt som internationell spetskompetens, inom vissa områden, krävs och kan bidra till att skapa de innovationer som kan bygga Sverige starkt i framtiden.

Allt detta kräver att Sverige har en väl fungerande högre utbildning som både kan ge en bredd och ett djup. En högre utbildning som är välkommande, inte bara för generationer av akademiker, utan även för människor vars föräldrar aldrig satt sin fot på en högskola.

För människor, vilken en högre utbildning är början på en klassresa mot personligt välstånd, vilket även leder till ett bättre samhälle. Därför är en högre utbildning av hög kvalitet viktig.

Vad är högre utbildning? Vad menar vi med högre utbildning? Högre utbildning är ett verktyg för att kunna göra en klassresa, säkra kompetensförsörjningen samt att tillåta individer förverkliga livsmål och drömmar. En utbildad elit krävs för att försäkra Sveriges roll som kunskapsnation. Men endast en utbildad elit resulterar i att Sverige blir ett utvecklingsland. En tredje väg efterlyses, där vi balanserar mellan att utbilda en elit, men där vi också säkrar en hög lägstanivå inom befolkningen.

Alla människor är inte intresserade av en högskoleutbildning. Människor är olika och har olika mål, och det är viktigt för oss som liberaler att respektera det. Däremot är det också viktigt för oss att alla ska ha möjligheten att utbilda sig oavsett bakgrund. Idag finns en snedrekrytering till högskolan, chansen att någon kommer att söka, bli antagen till och slutföra en utbildning är större om denne kommer från en familj där föräldrarna är välutbildade.

Då det är individens förmåga och flit som ska avgöra, och inte omständigheter som individen inte alls råår över, är det viktigt för oss att motverka en sådan social snedrekrytering. Samtidigt som vi inser att en del människor helt enkelt inte vill plugga på högskolan, det är dock viktigt att detta är ett val av den enskilde och inte att denne inte ser högskolan som ett reellt alternativ för honom.

För att göra det tydligt varför vissa antas till utbildningar och andra inte, vad det är som avvägningen baserar sig på och hur det är kopplat till utbildningens innehåll, är det viktigt att antagningsprocessen är transparent, rättvis och med en hög acceptans.

Antagningssystemet bör därför baseras på relativt enkla principer, som går att förstå för de som söker till utbildningarna, och testa sådant som är relevant för utbildningen, och säger så mycket som möjligt om den sökandes förmåga att klara utbildningen.

Antagningssystemet används allt för ofta som ett medel för att styra över elevens val i grundskolan och på gymnasiet, detta är oacceptabelt och inte vad antagningssystemet syftar till. Enkelhet och transparens bör också vara vägledande principer för resurstilldelningssystemet.

Idag finns det många fördelningskategorier, vilket riskerar att försvåra förutsägbarheten och överskådligheten i systemet.

Även resursfördelning efter enkla, tydliga principer är positivt för de inblandade aktörerna.

Det är viktigt att det finns vissa effektivitetskrav på utbildningarna och att högskolornas studenter tar sig genom kurserna så de kan slutföra sin utbildning inom rimlig tid. Samtidigt får inte högskolornas enda ekonomiska incitament vara att få studenter genom utbildningarna så snabbt som möjligt, eftersom det riskerar att försämra utbildningens kvalitet och sänka kraven för studenterna om högskolorna är helt beroende av att få så många studenter som möjligt godkända varje år. Liberala studenter är därför positiva till systemet med fördelning efter antal helårsstudenter och helårsprestationer, då det både säkerställer en finansiering av utbildningarna, samtidigt som krav ställs på högskolorna att säkerställa att studenter kan komma, och kommer, igenom sina utbildningar och det utan att ge incitament att urholka kvaliteten på utbildningarna.

Styrningen av högskolan måste präglas av akademisk frihet och kollegialt styre snarare än att för strikt använda sig av New Public Management (NPM) principer. Det senare, med strikta incitamentsstrukturer för resurseffektivisering, passar inte för det högskolan ska leverera. Dels förutsätter NPM att en extern aktör definierar tydliga mål, som utförs av utföraren och där resultatet sedan utvärderas av en extern utvärderare. Eftersom högskolorna själva i de flesta fallen är de som har störst kunskaper inom sina områden blir en sådan detaljstyrning problematisk. Dels kan NPM främst effektivt uppnå kvantitativa mål, medan målen inom högre utbildning i hög grad är kvalitativa. Kvaliteten inom högre utbildning utvärderas utifrån European Standards and Guidelines, vilket är gemensamma direktiv för hur kvalitet ska mätas, beslutat om inom ramen för Bolognaprocessen, där lärosätena i hög grad själva granskar sin verksamhet, och granskningen i sin tur bedöms av Universitetskanslersämbetet (UKÄ). Denna självutvärderande modell är betydligt bättre anpassad för högskolans verksamhet.

Ett system där högskolorna utvärderar sin egen verksamhet och tar egen kontroll över sin verksamhet har bäst förutsättningar att tillförsäkra studenterna god kvalitet i sin utbildning.

Tillsammans med system för att möjliggöra en trygg tillvaro för studenterna under studietiden, i form av CSN, bostadsbidrag och fungerande bostadslösningar såväl som ett fungerande pedagogiskt upplägg på kurserna med pedagogiskt kompetent personal, leder detta till att studenterna får så goda förutsättningar som möjligt att klara sina studier så bra som möjligt. Sverige behöver en välfungerande högskola där utbildningar av hög kvalitet ges och där studenter, oavsett bakgrund, har möjlighet att ta del av sina studier för att Sverige ska kunna bli världens mest framstående kunskapsnation.

För att säkerställa att den högre utbildningen är utformad på bästa sätt och har de förutsättningar för att uppnå de övergripande målen, presenterar Liberala studenters riksstyrelse i den här rapporten 10 förslag för en bättre högre utbildning i Sverige.

Avskaffa högskoleprovet i sin nuvarande form

Det är viktigt med flera vägar in i högskolan. Att betygen inte alltid är nog är ett faktum och det kan vara av flera olika anledningar som betygen inte räcker till vid en ansökan till högskolan.

Högskoleprovet fyller idag funktionen som en alternativ väg in i högskolan där en individ kan öka sina möjligheter att konkurrera om en utbildningsplats. Högskoleprovet i sin nuvarande form har dock ett flertal problem, vilket rapporteras om i utvärderingen av högskoleprovet Det nya högskoleprovet – samband mellan provresultat och prestation i högskolan genomförd av forskare på Umeå universitet år 2014.

Högskoleprovet kan skrivas under hela gymnasietiden och vid goda resultat på högskoleprovet minskar incitamenten att prestera sitt bästa under gymnasietiden. Högskoleprovet som urvalsmetod är inte heller optimal för högskolan då prognosförmågan är lägre för högskoleprovet än vad det är för betyg, det vill säga att sannolikheten att någon som antas på högskoleprovet kommer klara

utbildningen är lägre än vad den är om någon antagits på betyg. Därutöver varierar resultaten efter vilken utbildning som en studerar och prognosförmågan går upp och ner därefter. Med ett generiskt prov går det inte att skapa ett så optimalt prov som möjligt för att kunna garantera en god prognosförmåga. Högskoleprovet kräver därutöver också att den sökande har grundläggande behörighet från gymnasiet, varvid högskoleprovet är en begränsad alternativ väg in i högskolan. För att kunna garantera att rätt studenter antas, och att det finns alternativa vägar in i högskolan, måste högskoleprovet i sin nuvarande form avskaffas. Istället bör högskoleprovet ersättas med kunskapsprover som ligger till grund för antagningen och som anpassas efter vad den/de specifika utbildningarna kräver för förkunskaper för att kunna tillgagna sig utbildningen.

Erbjud studiemedel även på kvartsfart

Idag kan en ansöka om studiemedel för studier på 100 %, 75 % och 50 %.

Liberala studenter anser att det bör införas en möjlighet att ta ut studiemedel för studier även för den som studerar på 25 procent av heltid (kvartsfart).

Alla människor är inte stöpta i samma form och har inte samma förutsättningar eller behov när det kommer till ekonomi och högre utbildning.

Vissa människor behöver fullt studiestöd medan andra – trots att de studerar heltid – nöjer sig med mindre. Att samma kurs ger olika möjligheter till försörjning beroende på studietakt är motsägelsefullt, eftersom den tar lika mycket tid att fullfölja och ger individen

samma kunskaper och färdigheter.

Ett mer konsekvent system är både lättare att förstå och mer rättvist.

Att ändra det nuvarande systemet skulle dessutom öka möjligheten till utbildning för de som inte annars hade studerat. Detta gäller de som vill utbilda sig parallellt med annan sysselsättning, men som inte har den ekonomiska möjligheten att minska 25 % på sin ordinarie sysselsättning. Den ändring som vi föreslår skulle därför öka möjligheterna för dem som annars inte hade studerat att studera på deltid, vilket är önskvärt både för individen i sig och för samhället i stort.

Undanta sommarmånaderna i fribeloppet och beräknad årsinkomst för välfärdsförmåner

Tillgången till trygghet och välfärd är en central del i det svenska samhällskontraktet, något som även ska gälla studenter. Trygghetssystemen är dock inte alltid anpassade för studenter som då hamnar i kläm.

Sommaren är en tid som ofta medför en osäkerhet för studenter då studiemedel ej ges ifall studenten inte läser sommarkurser. Studenter behöver därmed finna en annan sysselsättning framför sin ordinarie huvudsakliga sysselsättning - studier, vilket skapar en stor osäkerhet om studenten inte finner ett arbete under sommarmånaderna. För studenten med ett sommarjobb, och framförallt ett välbetalt sådant, finns höga marginaleffekter i form av reducerat studiemedel under terminstid, då fribeloppet överstigits, eller ett reducerat bostadsbidrag, då årsinkomsten överstiger den nivå som

resulterar i att bidraget minskas. Detta kan även medföra dyra återbetalningskrav, vilket skapar en än större otrygghet för studenten. Att räkna in sommarmånaderna i beräkningar av dessa slag uppmuntrar ej studenter till flit och nit under sommarmånaderna. Det framstår även som orimligt att studenten straffas ekonomiskt under de delar av året där hen ej förväntas arbeta, för att hen har tagit ansvar för sin ekonomi och förbättrat sina chanser på arbetsmarknaden. Därför ska inkomst under sommarmånaderna ej ingå i beräkningar av bostadsbidrag och studiemedel och vägar behöver finnas för hur så ska kunna genomföras.

Inför ett stipendiesystem för utlandsstudier

I den globaliserade tid vi lever i är utifrånperspektiv av vikt och internationalisering inom högskolan lika så. Studenter som tillgagnar sig erfarenheter utomlands ifrån för med sig viktiga perspektiv in i samhället såväl som tillgagnar sig själv viktiga erfarenheter och gör sig mer attraktiv på arbetsmarknaden. I Sverige har vi en avgiftsfri högre utbildning, studenter som väljer att studera utomlands betalar dock terminsavgifter på samma sätt som studenter från det specifika landet gör. Att studenter som väljer att förlägga hela sin studietid utomlands, eller som gör det utanför ramen för ett utbytesprogram, har andra förutsättningar att ta del av högre utbildning än vad studenter som väljer att studera i Sverige har gynnar inte internationaliseringen i samhället och försvårar från att föra in utifrån perspektiv. För att komma till rätta

med detta borde ett stipendiesystem, eller dylikt, införas där studenter antagna till högre utbildning i ett land utanför Sverige som tar ut terminsavgifter kan ansöka om att få hela eller delar av terminsavgifterna täckta. Ersättning ska utgå i jämförelse med grundutbildningsanslaget i Sverige och därmed ej överstiga vad motsvarande utbildning skulle tilldelas i grundutbildningsanslag i Sverige, men inte heller mer än vad terminsavgiften uppgår till om den är lägre än vad motsvarande utbildning i Sverige tilldelas i grundutbildningsanslag. Genom ett införande av ett stipendiesystem av denna karaktär säkerställer vi att alla svenska studenter har lika förutsättningar att ta del av högre utbildning samtidigt som internationaliseringen gynnas.

Inkludera pedagogisk kompetens som en utvärderingsgrund i kvalitetsutvärderingarna av högskolan

Den högre utbildningen är avgörande både för en välfungerande arbetsmarknad och ett välmående samhälle. En central del av detta är dock de undervisande lärarnas pedagogiska förmåga. Att kunna lära ut på ett effektivt sätt är inte bara viktigt i skolan utan även i den högre utbildningen. På en högre nivå finns visserligen en mer utvecklad förmåga att arbeta självständigt, men pedagogisk kompetens skulle innebära mer pedagogiskt effektiva upplägg av kurser, föreläsningar och arbetsuppgifter. Det skulle i sin tur innebära bättre möjligheter för inläring av kursmaterialet hos studenterna, vilket i sin tur skulle innebära att fler når framgångar i sina studier – själva målet för den högre utbildningen.

Att säkerställa en god lärandemiljö ingår dessutom i ESG:s kriterier för kvalitetsgranskning. Direktiv om att säkerställa pedagogisk kompetens hos undervisande lärare, om det åstadkommer en förbättring av lärandemiljön, är således fullt förenligt med ESG.

Bedömningen kan på samma sätt som i övrig granskning skötas primärt genom system för självgranskning, system som i sin tur granskas av UKÄ. Systemet bör dock vara flexibelt. Utbildningar som ändå håller en hög pedagogisk kvalitet bör inte dömas ut på grund av bristande formell utbildning. Men om brister finns i den pedagogiska kvaliteten, och lärosätena inte sätter in åtgärder för att höja lärarnas pedagogiska kompetens, bör detta betraktas som en brist.

Inrätta en utbildning i pedagogik för undervisande personal

Det är viktigt att de som vill höja sin pedagogiska kompetens har förutsättningar att göra detta. Dels behövs en skräddarsydd kurs, som inte nödvändigtvis behöver vara lika omfattande som den vanliga lärarutbildningen, men som innefattar de viktigaste pedagogiska verktygen för att undervisa på högre nivå. Dels behöver lärarnas arbetssituation beaktas.

Många måste ägna mycket tid åt omfattande forskningsarbeten, och har lite tid att lägga på undervisning – ännu mindre på pedagogisk utbildning. Utbildningen bör därför utformas flexibelt, med möjlighet att läsa på halvfart/kvartsfart, och tillgodogöra sig läromaterialet samt att vid behov kunna genomföra examinationer webbaserat.

Ersätt dagens 20 ersättningsområden med sex stycken

Vikten av att resurstilldelningssystemet till den högre utbildningen är enkelt, transparent och rättvist har belysts i Ett utvecklat resurstilldelningssystem för högskolans grundutbildning (SOU 2005:48). Ett allt för komplicerat system med för många speciallösningar blir snabbt överskådligt. Det finns dessutom problem med dagens system, i form av att högskolor kan klassificera

sina kurser på ett sätt så att de erhåller en högre ersättning än vad en utbildning egentligen ska ha.

Dagens system med 20 ersättningsområden är ett onödigt komplicerat system. Att istället minska dessa till sex stycken skulle förenkla, göra systemet mer transparent samt försvåra omklassificeringar av kurser för att få högre ersättningsbelopp.

Inför en pott för sparade helårsprestationer vid överproduktion

Svenska lärosäten får ersättning beroende på hur många helårsstudenter (hur många inskrivna heltidsstudenter) och hur många helårsprestationer (hur många som tar sina poäng) de har. Om ett lärosäte idag har fler helårsprestationer än planerat, och således överproducerar helårsprestationer, finns det ett tak för hur mycket av denna överproduktion som får utnyttjas nästkommande verksamhetsår. Om överproduktionen inte nyttjas nästkommande verksamhetsår, kan den inte längre nyttjas.

Liberala studenter anser att inget lärosäte bör straffas för att vara effektiva och producera mer än planerat. Därför anser vi att en pott med sparade helårsprestationer bör införas. Lärosäten skulle då kunna ta ut en maximal mängd helårsprestationer varje verksamhetsår genom att fylla upp med prestationer från potten som byggts upp under bättre tider med syftet att kunna kompensera för verksamhetsår då produktionen är mindre än planerat. Genom detta blir förutsebarheten för högskolorna enklare och finansieringen säkrare.

Halvera produktivetsavdraget för Sveriges högskolor

Resursurholkningen av svensk högre utbildning har tidigare rapporterats av bland annat Sveriges Universitets och Lärarförbund (SULF) såväl som av Sveriges förenade studentkårer (SFS) i deras rapport Studentens lärande i centrum. SFS om pedagogik i högskolan (2013) och har där kopplats till produktivetsavdraget. Produktivetsavdraget är ett viktigt verktyg som hindrar offentlig verksamhet från att svälla okontrollerat. Krav på effektivisering i all myndighetsutövning är en god tanke, så även i högskolan.

Däremot är det viktigt att kravet på effektivisering inte är så hårt att kvaliteten i den högre utbildningen skadas. Incitament för effektivisering behövs fortfarande, men kravet bör bli mer flexibelt för högskolan och därmed föreslår vi en halvering av produktivetsavdraget för högskolan.

Inför möjligheten att ansöka om extra anslag även vid särskilda åtaganden av kortsiktig karaktär

Idag kan svenska lärosäten ansöka om extra anslag vid åtaganden av långsiktig karaktär. Detta är ett bra verktyg vid fall där till exempel kostnader som inte rör studenters utbildning riskerar att tvinga lärosäten till intern omfördelning av resurser som riskerar att sänka kvaliteten på undervisning och utbildning. Idag finns endast möjlighet för lärosäten att ansöka om detta vid åtaganden av långsiktig karaktär. Liberala studenter anser att det även bör gå att ansöka om detta för åtaganden av kortsiktig karaktär.

Verktyget skulle, precis som åtaganden för långsiktig karaktär, endast beviljas restriktivt för att hindra att lärosäten skulle missbruka verktyget. Genom att göra detta möjligt, skulle Sveriges högre utbildning få en skyddande mekanism för oförutsägbara kostnader i den nära tiden som annars hade riskerat intern omfördelning av resurser som i slutändan riskerat att drabba Sveriges studenter.

www.liberalastudenter.se

**liberala
studenter!**